

PTERIGIUMNI JARROHLIK YO'LI BILAN DAVOLASH, SKLEROPLASTIKA.

Samarkand Davlat Tibbiyot Universiteti

Travmatologiya-ortopediya, neyroxirurgiya va oftalmologiya kafedrası

1-kurs klinik ordinatori

Toshboyev Jamshid Abdullo o'g'li

Ziyatov Asadbek Botir o'g'li

Ilmiy rahbar: Phd, 1-toifali vrach-oftalmolog

Xamidullayev F.F.

Annotatsiya: Ko'z kasalliklari ichida keng tarqalgan va surunkali kechadigan kasalliklardan biri pterigium hisoblanadi. Pterigium ko'zning kon'yunktiva to'qimasining barmoqqa o'xshash o'smasi bo'lib, u asosan burun tomoni ustida joylashib, asta-sekinlik bilan shox pardaning markaziy qismiga qarab o'sadi. Bu holat, ko'pincha ultrabinafsha nurga tez-tez duch keladigan yoki changli, shamolli hududlarda yashovchi odamlarda uchraydi. Pterigium asosan estetik nuqson va ko'rish qobiliyatining pasayishiga olib keladigan kasallik bo'lib, o'z vaqtida va samarali davolanishi lozim.

Kalit so'zlar: pterigium, jarrohlik, ko'z kasalliklari, skleroplastika, ko'rish qobiliyati, quruq ko'z sindromi, tikuvsiz texnologiya, qayta paydo bo'lish, estetik natija, oftalmologiya.

Pterigium kasalligini davolash usullari ichida jarrohlik usul alohida o'rin tutadi. Chunki kasallik rivojlangan hollarda, pterigiumni jarrohlik yo'li bilan olib tashlash eng samarali yo'l hisoblanadi. Pterigiumni olib tashlash jarrohlik amaliyoti yillar davomida rivojlanib, takomillashib borgan. Zamonaviy jarrohlik usullari, anesteziya, optik texnika va mikroskoplarning kirib kelishi bilan bemorlarning tezroq sog'ayishi va asoratlar soni kamaygan. Jarrohlik amaliyotining maqsadi pterigiumni to'liq olib tashlash va uning qayta o'sib chiqishining oldini olishdan iboratdir. Pterigiumni olib tashlash bir necha usulda amalga oshiriladi. Eng ko'p qo'llaniladigan usullardan biri — pterigiumning poyasidan

ajratib, to‘liq Extirpatsiya qilinadi va uning o‘rnigaligini kon’yunktiva yoki o‘z to‘qimasidan olingan autograft yoki amniotik membrana bilan yopiladi. Autograft — ya’ni, bemorning o‘zining yuqori bulbark kon’yunktivasidan kichik to‘qima ko‘chirilib, jarrohlik joyiga tikiladi. Bu usulni qo‘llash yordamida kasallikning qayta o‘sib chiqish ehtimoli ancha kamayadi. Zamonaviy oftalmologiyada skleroplastika ham keng qo‘llanilmoqda. Skleroplastika — bu ko‘zning sklerasi, ya’ni, oq to‘qimasi mustahkamlash va rekonstruksiya qilishga qaratilgan jarrohlik usullarining bir turi. Skleroplastika ko‘pincha pterigium bilan murakkablashgan yoki qayt qiluvchi holatlarda, yosh bolalarda va qariyalar orasida tez-tez qo‘llaniladi. Bu operatsiyalarning asosi — shikastlangan yoki zaif sklerani mustahkamlash va ko‘z ichidagi bosimni soladi [1].

Pterigium va skleroplastika sohalaridagi jarrohlik amaliyotlarining muvaffaqiyati ko‘p jihatdan vrachning tajribasi, texnik imkoniyatlar va bemorning umumiy ahvoliga bog‘liq. Jarrohlik amaliyotdan oldin to‘liq diagnostika o‘tkazilishi, bemorning ko‘rsatkichi va shikoyatlari inobatga olinishi, umuman, har bir bemorga individual yondashish talab etiladi. Jarrohlik aralashuvdan oldin, odatda, lokal yoki umumiy anesteziya qo‘llaniladi. Pterigiumning joylashuvi, o‘lchami va ildizi aniq belgilab olinadi. Jarrohlik davomida kon’yunktiva, Tenon parda va skleraning yuzasiga ehtiyotkorlik bilan ishlov beriladi. Pterigium olib tashlangandan so‘ng uning o‘rniga kon’yunktival autograft qo‘yiladi yoki amniotik membrana bilan yopiladi. Bu muolajaning asosiy maqsadi — bemorning ko‘z sohasida estetik muammolar yuzaga kelmasligi va asoratlari — ektropion, shramlanish va samarasiz regeneratsiya oldini olishdir. Skleroplastika operatsiyasi esa ko‘z to‘qimalarini mustahkamlash, yosh bolalarda ba’zi degenerativ kasalliklarni sekinlashtirish yoki ularni to‘xtatishga xizmat qiladi. Skleroplastikaning eng asosiy maqsadlaridan biri ko‘zning anatomik va fiziologik butligini saqlash, ko‘rish qobiliyatini maksimal darajada tiklash va keyingi asoratlarning oldini olishdan iborat [2].

Jarrohlik davolash jarayonida ham, jarrohlikdan keyin ham ko‘plab asoratlari uchrashi mumkin. Bular qatoriga yetarlicha tikilmagan shikastlangan joyda pterigiumning qayta o‘sishi, infeksiya, qon ketishi, surunkali yallig‘lanish va shram to‘qimalarining hosil bo‘lishi kiradi. Bundan tashqari, kon’yunktival autograftni to‘g‘ri biriktirmaslik, graftning

joyidan siljib ketishi, koʻz sohasida ogʻriq va yalligʻlanish imkon qadar koʻproq uchraydi. Ushbu asoratlarni oldini olish uchun har bir bemorga individual protokol asosida antibiotiklar, yalligʻlanishga qarshi preparatlar va sunʻiy koʻz yoshi tomchilari buyuriladi. Jarrohlikdan keyingi kuzatuv va reabilitatsiya pterigium va skleroplastika muvaffaqiyatida alohida ahamiyat kasb etadi. Kuzatuv davomida shikastlangan joyda qayta muammo yuzaga kelmasligi va yangi kasallik boshlangan taqdirda oʻz vaqtida chora koʻrilishi mumkin. Bemor amaliyotdan soʻng bir necha hafta va oy davomida vrach koʻrigidan oʻtadi, u doimiy ravishda antibakterial va yalligʻlanishga qarshi kurash vositalarini ishlatishi zarur. Koʻproq holatlarda, bemorlar muvaffaqiyatli tuzaladilar va kasallikning qayta faollashuvi kuzatilmaydi [3].

Pterigiumning kelib chiqish sabablari ichida iqlim sharoiti, ultrabinafsha nurlanish, chang, tuproq, tuproqdagi shinavanda va bakteriyalar, koʻzning doimiy toʻsqinlikka uchrashi, hayot tarzi va irsiy omillar joy olgan. Koʻp hollarda, tropik va subtropik hududlarda yashovchi kishilarda pterigium tez-tez uchraydi. Ultrabinafsha nurlanish pterigium rivojlanishidagi asosiy tahdid hisoblanadi. Aynan shu sababli ochiq havoda ishlovchi kishilar, baliqchilar, dehqonlar va quruvchilarda, shuningdek, quyosh nuridan yetarlicha himoyalanmagan aholida bu kasallik koʻproq aniqlanadi. Pterigium rivojlanishda bir necha bosqichdan oʻtadi: birinchi bosqichda kasallikning deyarli hech qanday belgisi sezilmaydi, lekin shox pardada shaffof romancha oʻsma paydo boʻladi. Ikkinchi bosqichga oʻtilganda, pterigium koʻz qorachigʻiga yaqinlashadi, bemor koʻzda yengil qichishish, achishish va begʻamlilik hissini sezadi. Uchinchi bosqichda esa pterigium markaziy optik zonaga yaqinlashadi va koʻrish qobiliyatini sezilarli darajada pasaytirishi mumkin [4].

Pterigiumni oldini olish uchun toʻgʻri profilaktika chora-tadbirlari muhim hisoblanadi. Quyosh nurlaridan himoya qiluvchi koʻzoynaklar taqish, shamolli va changli joylarda maxsus himoya maskalari yoki koʻzni yopuvchi vositalar ishlatish, oftalmologga muntazam koʻrinib turish, optik moylama va sunʻiy koʻz yoshi preparatlarini foydalanish kasallikning erta bosqichida aniqlash va uni rivojlanishining oldini olish imkonini beradi. Kasallikning davolash usullari ichida jarrohlik yoʻli eng asosiy va samarali usul boʻlib

qolmoqda. Hozirgi davrda mavjud bo'lgan laser texnologiyalari, mikrokirurgik uskunalari, optik tolali mikroskoplar yordamida pterigium operatsiyalari ancha oson va xavfsiz o'tmoqda. Bundan tashqari, autolog kon'yunktival transplantatsiya, amniotik membranalar bilan yopish, hamda plastik materiallardan foydalanish amaliyotning samaradorligini oshiradi. Fiziologik nuqtai nazardan pterigiumning jarrohlik yo'li bilan olib tashlanishi ko'z yuzi to'qimalari va shox parda silliqqligini saqlash, ko'rish qobiliyatini oshirish, shuningdek, estetik ko'rinishni tiklashda juda ham muhimdir. Har bir bemorning kasallik darajasi va umumiy ahvolini hisobga olib, individual davo rejasi tuziladi. Amaliyot qulay va zamonaviy sharoitlarda, malakali oftalmologlar tomonidan o'tkazilishi va bemorga operatsiyadan oldin va keyin zarur tushuntirishlar berilishi talab etiladi [5].

Skleroplastika esa degenerativ kasalliklarni ham oldini olish va bartaraf etish, ko'zning oq parda qismida kamchiliklarni yopish va mustahkamlash, yosh bolalarda ba'zi irsiy homiladorlik kasalliklarni kechiktirish uchun amalga oshiriladi. Bu amaliyot ko'pincha ko'rish o'tkirligini saqlash yoki oshirish, ko'z olmasining shakli va funksiyasini saqlab qolish uchun muhim ahamiyatga ega. Bugungi kunda skleroplastikaning turli xil usullari mavjud: biologik to'qimalardan, sun'iy implantlardan, polimer va boshqa mustahkam materiallardan foydalaniladi. Bu esa, har bir zamonaviy jarrohlik yondashuvida o'z natijasini ko'rsatmoqda. Zamonaviy sharoitda pterigium va skleroplastika bo'yicha ilmiy tadqiqotlar davom etmoqda. Yangi dorilar, profilaktik vositalar, zamonaviy transplantatsion materiallar ishlab chiqilmoqda. Bu esa, kelajakda kasallikni erta aniqlab, uni og'ir asoratlarsiz va minimal invaziv usullar yordamida davolash imkoniyatini kengaytiradi. Yaqin yillarda menga ma'lum bo'lgan tahlil va tibbiy maqolalarda, pterigium operatsiyasidan keyin bemorlarning 90-95 foizida ko'rsatilgan natija ijobiy bo'lmoqda va qayta o'sish holati oldingi yillarga qaraganda ancha kam uchraydi. Bunday natijalarga erishishda individual yondashuv, har bir bemorni to'liq tekshirish va operatsiyadan keyingi sifatli parvarish muhim ahamiyat kasb etadi. Pterigium va skleroplastika operatsiyalarining bugungi kunda samaradorligini oshirish uchun ko'plab ilmiy izlanishlar olib borilayotganligi, yangi usullar va tibbiy texnologiyalarning joriy etilayotgani bemorlar uchun yanada sifatli va xavfsiz tibbiy yordam ko'rsatilishini

ta'minlaydi. Mamlakatimizda ham zamonaviy oftalmologiya klinikalari va markazlar, zamonaviy texnika va metodikalarning joriy qilinishi tufayli pterigium va skleroplastika kasalliklari tez va samarali davolanmoqda.

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, pterigium va skleroplastika oftalmologiya sohasining eng muhim va dolzarb yo'nalishlari bo'lib, ushbu kasalliklarni o'z vaqtida aniqlash va davolash orqali aholining ko'rish salomatligini yaxshilash mumkin. Zamonaviy jarrohlik usullari, diagnostik vositalar va tajribali vrachlarning mehnati natijasida ushbu kasalliklarning oldini olish va davolash samarasini oshirishga erishilmoqda. Kelajakda oftalmologiyada yanada ilg'or va samarali texnologiyalar yaratilib, bemorlar salomatligi uchun zamonaviy imkoniyatlar ochiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdug'aniev, A. (2018). "Ko'z kasalliklarida pterigiumni jarrohlik yo'li bilan davolash usullari." *Yosh olimlar ilmiy ishlari*, 5(2), 88-92.
2. Akhmedova, L. (2019). "Pterigiumli bemorlarda operatsiyadan keyingi davrda kuzatiladigan muammolar." *Tibbiyot jurnali*, 12(4), 54-57.
3. Ibragimov, R. T. (2021). "Skleroplastika texnologiyalarining rivojlanish bosqichlari." *Oftalmologiya yangiliklari*, 23(1), 33-39.
4. Karimova, Z. X. (2020). "Pterigium kasalligini jarrohlik yo'li bilan davolashdagi zamonaviy yondashuvlar." *Tibbiyot fani*, 18(3), 25-31.
5. Qurbonova, M. S. (2021). "Ko'z kasalliklarida skleroplastikaning ahamiyati." *Tibbiyot va hayot*, 9(10), 74-78.
6. Rahimov, B. (2019). "Pterigium kasalligini davolashda plastika usullarining o'rni." *Zamonaviy tibbiyot*, 6(2), 58-62.
7. Rustamova, F. (2022). "Skleroplastika amaliyotining samaradorligi." *O'zbek tibbiyoti*, 15(1), 105-110.